

КОНВЕРГЕНЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ В КООРДИНАТАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Тарасенко Олексій¹, Тарасенко Ірина²

¹ к. е. н.; ² д. е. н., професор,

Київський національний університет технологій та дизайну, м. Київ, Україна

Постановка проблеми. До недавнього часу в процесі управління вищою освітою не враховувався вплив на умови функціонування закладів вищої освіти (ЗВО) військових дій та зумовлених ними гуманітарних, демографічних та інших наслідків. Процес конвергенції в освітній сфері розглядався з позицій конвергентності освітніх процесів, а не можливої взаємодії між університетами європейських країн та України, яка зазнала впливу повномасштабної військової агресії з боку РФ. Зазначене визначає актуальність дослідження, обумовлює необхідність визначення пріоритетів розвитку системи вищої освіти (СВО) з урахуванням цілей національної безпеки України в умовах військової агресії та у післявоєнному періоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наслідки військової агресії для освітньої системи України вимагають значних змін в технологіях і організації функціонування ЗВО, серед яких – можливості конвергенції університетів України з європейською освітньою системою при збереженні конкурентоспроможності (КС) та потенціалу СВО України в умовах успішної інтеграції в європейський освітній простір (ЄОП).

В [1-3] визначено стратегічні пріоритети розвитку освіти із врахуванням досвіду країн Європейського Союзу та обґрунтовано основні напрями підвищення економічного потенціалу ЗВО, серед яких: інноваційний розвиток, застосування освітніх стандартів ЄС з урахуванням євроінтеграційних та глобалізаційних процесів. Питання інтеграції України до Європейського освітнього та дослідницького простору, можливості, загрози і небезпеки, які є результатом інтеграційних й глобалізаційних процесів, пріоритетні напрями державної політики щодо розвитку вищої освіти і забезпечення її конкурентоспроможності, напрями реформування вищої освіти в Україні, розкрито в [4]. В [5] проаналізовано напрями європейської освітньої інтеграції, спільність та відмінності в розвитку педагогічних систем європейських країн, переваги для розвитку ЄОП. В [6] конвергенцію в освіті визначено як стабілізаційний чинник сприяння відбору оптимальних компонентів, перевірених у процесі тривалої освітньої практики; описано особливості інноваційних методологічних досліджень конвергентності освітніх процесів.

Формування цілей. Метою дослідження є оцінка передумов та чинників конвергенції університетів України з європейською освітньою системою через призму конкурентоспроможності та національної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах військової агресії з боку РФ проти України перспективи розвитку СВО залежать не лише від рівня економічного потенціалу країни, але й можливостей євроінтеграційного курсу, одним із проявів якого можна вважати взаємодію українських ЗВО з європейськими університетами з метою досягнення спільних цілей. Проте, крім переваг, які надає інтеграція українській СВО, слід враховувати і ризики такої взаємодії, серед яких: «відтік мізків» – молоді та науково-педагогічних працівників і, як наслідок, втрата людського капіталу країни [7, с. 10]. В умовах війни ці ризики загострилися і набули характеру реальних загроз. Одним із індикаторів цього слід вважати значне скорочення вступників до українських ЗВО у 2022 році [8].

В Законі України «Про вищу освіту» закладено основи державної політики щодо міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти [9]: в статті 74 визначено, що «держава з метою гармонізації законодавчих та інших нормативно-правових актів України у сфері вищої освіти та імплементації найважливіших положень міжнародних документів підтверджує пріоритетність норм міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України». В статті 75 визначено основні напрями міжнародного співробітництва у сфері освіти, які повинні здійснюватися за договорами про співробітництво шляхом встановлення прямих зв'язків між партнерами такої взаємодії [9]. В той же час, спостерігається ситуація, коли допомагаючи українським біженцям, які виїхали з України внаслідок військових дій з боку РФ, приймаючі країни надавали допомогу поза існуючими договорами про таке співробітництво. Це активізувало процеси переведення студентів для продовження навчання в зарубіжних університетах. Отже, для ЗВО характерні всі переваги і ризики реалізації конвергентних процесів у транскордонному просторі між Україною та Європейським Союзом, зокрема безпекові виклики європейської інтеграції, про які зазначається в [10, с. 1].

Встановлено, що в умовах військової агресії конвергенція українських ЗВО з європейською освітньою системою забезпечить можливість функціонування СВО в умовах війни та її розвиток в періоді післявоєнного відновлення за умови дотримання нормативно-правових актів України та забезпечення договірної основи такої співпраці. Для зниження можливих ризиків і пошуку оптимальних шляхів подальшого розвитку СВО України, було визначено чинники, які зумовлюють необхідність та визначають можливість конвергенції українських і зарубіжних університетів з виокремленням: (1) передумов і спільних ознак освітніх систем як підґрунтя для конвергенції університетів різних країн; (2) соціально-

економічних та політичних умов функціонування ЗВО України в умовах військової агресії та в післявоєнному періоді.

Обґрунтовано елементи забезпечення КС та безпеки СВО України як складової національної безпеки, серед яких: удосконалення державної політики з орієнтацією на збереження СВО як пріоритетної сфери, підтримку її КС в умовах військової агресії та створення умов для відновлення в післявоєнному періоді; інваріантність освітніх програм як основа конкурентних переваг українських ЗВО; розвиток в країні демократичних інститутів та розробка державної міграційної політики, спрямованої на повернення українських мігрантів з-за кордону після завершення військових дій; розробка МОН України комплексу заходів, спрямованих мотивувати молодих людей до продовження освіти в українських ЗВО; соціальні гарантії громадянам, які змушені мігрувати до більш безпечних регіонів, забезпечення можливості для продовження освіти; інтернаціоналізація освіти та її інтеграція в європейський і світовий освітній простір, співпраця у освітній сфері на міжнародному рівні; запровадження сучасних технологій навчання, освітніх інновацій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Для досягнення цілей післявоєнного відновлення при розробці комплексу заходів щодо розвитку СВО доцільно враховувати можливості нових форм взаємодії між університетами України та ЄС за умови забезпечення КС національних ЗВО. Напрямами посилення конкурентоспроможності національних ЗВО слід вважати: підвищення рівня їх наукової та інноваційної діяльності, якості послуг та престижності освіти, удосконалення системи менеджменту, зокрема шляхом імплементації підсистем управління конкурентоспроможністю та ризик менеджменту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Klein, Joel I., Rice, Condoleezza, Levy, Julia C. (2012). U.S. Education Reform and National Security. *New York: Council on Foreign Relations Press*, March 2012. 120.
2. Duřová Spiřáková, E., Gontkovičová, B., & Hajduová, Z. (2016). Education from the Perspective of the Europe 2020 Strategy: the Case of Southern Countries of the European Union. *Economics & Sociology*, 9, 2. 266-278.
3. Bartosik-Purgat, M., Filimon, N., & Kiygi-Calli, M. (2017). Social media and higher education – an international perspective. *Economics & Sociology*, 10, 1. 181-191.
4. Bagmet, M., & Liakhovets, O. (2017). Towards the European Union's Education Standards: Expectations of the Ukrainians. *Economics & Sociology*, 10, 2. 191-206.
5. Левченко, Т.І. (2007). Європейська освіта: конвергенція та дивергенція (Монографія). *Вінниця: «Нова книга»*.

6. Масляк, Т.Р. (2020). Конвергентність освітніх процесів європейської інтеграції як основа успішної інтеграції просторово-економічних систем. *Механізми публічного управління*. Випуск 19. 46-52.
7. Ващук, Ф.Г. (2011). Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи: Монографія (Серія «Євроінтеграція: український вимір»). Ужгород: ЗакДУ.
8. «Вступ.ОСВІТА.УА» (2022, 01 December). <https://vstup.osvita.ua/r27/>
9. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII (2014). URL: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
10. Куцаб-Бонк, К. Конвергенція у соціально-економічному просторі транскордонного регіону в умовах європейської інтеграції [Автореф. дис. д-ра екон. наук, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»]. https://ird.gov.ua/irdd/ar20170529_a805_KucabBakK3.pdf